

Elías - Chunka kimsayuy yupay

Tawa chunka suqta

Jeff Pippenger

2023-10-19

Ñawpaq qillqapiqa Elíasta 1798manta 1844kama historiwan tupachisharqanchik. Elíasqa simbólicamente chay historiawan yaykun, William Miller hatarichisqa kaptin ñawpaq angelpa willakuyninta willananpaq. Sareptapi viuda warmiqa cheqap ñiq iglesiata rikuchin, iskay k'aspi huñusqaqta, icha iskay nacionkunata, huk naciónman tukunanpaq 1844 watapi octubre killapa 22 p'unchayninpi.

Hinaspataq niyku paykunaman: Kayhinatan Señor Dios nin: Qhawariychik, Israelpa churinkunataqa apamushaq naciones mana Diosta reqsiqkuna ukhupimanta maymanchus rishanku chaymanta, tukuy ladomantataq huñumushaq, kikinkupa hallp'ankuman pusamushaq. Chay hallp'api, Israelpa orqokunapi, huk nacionllatam paykunamanta rurasqa; huk reylla llapankupa reynin kanqa. Manataqmi iskay nacionñachu kanqaku, nitaq iskay reinuman rakisqañachu kanqaku. Manataqmi yapamanta qhellichakunqaku ídolonkukunawanpas, millay abominaciónninkuwanpas, nitaq ima huchankukunawanpas. Aswanqa llapallan tiyakusqankumantam, maypichus huchallikurqanku chaymanta, salvasaq paykunata, llimphuchasaqtaq. Chayhinapi paykunaqa ñoqapa llaqtaymi kanqaku, ñoqataq paykunapa Diosninku kasaq. David, kamachiyoq sirvinqiy, paykunapa reynin kanqa; llapankutam huk michiqlla kanqa. Paykunaqa taripayniykunapi purinqaku, estatutoykunata waqaychaspa hunt'ankaku. Tiyakunqakutaq Jacob, sirvinqiyman qosqay hallp'api, maypichus ñawpaq taytankuna tiyarqanku chaypi. Chaypitaq wiñaypaq tiyakunqaku: paykuna, churinkuna, hinaspa churinkupa churinkuna. David, sirvinqiy, paykunapa príncipeyninmi wiñaypaq kanqa. Chaymantapa hawkaq kawsaypa pactotam paykunawan ruwasqa; wiñaypaq pacto kanqa paykunawan. Churasqa paykunata, mirachisaqtaq paykunata, hinaspa santuarioyta paykunapa chawpinkupi wiñaypaq sayachisqa. Tabanáculoypas paykunawan kanqa. Arí, ñoqam paykunapa Diosninku kasaq, paykunataq ñoqapa llaqtaymi kanqaku. Hinaqtinmi naciones mana Diosta reqsiqkuna yachankaku ñoqa Señor kasqayta, Israelta santu rurachkani chayta, santuarioy paykunapa chawpinkupi wiñaypaq kaptin. Ezequiel 37:21–28.

Ezequielqa reqsichin iskay kaspikunaman prometisqa achka bendicionkuna kashan, chay iskay nacionkuna huk nacionman tukusqanmanta. Qallarisun chay bendicionkunamanta tawaqta yuyayman churaspa, Sister Whitepa señalasqa hina tawa “hamuykuna” kasqankuta, llapallanpas chayllapi huk pachallapi hunt'asqa karqan, 1844 watapi octubre killapa 22 p'unchayninpi.

“Cristopa hamuqnin jatun sacerdotenchis hina ancha santo cheqman, santuario pichanapaq, Daniel 8:14pi rikuchisqa; Runa Churipa hamuqnin Ñawpaq P'unchaykunamanta Kaqman, Daniel 7:13pi rikuchisqa hina; hinaspa Señormi Templonman hamuqnin, Malaquías willakusqanman hina, kaykunaqa chay sapaqllam ruwaypa nisqankuna kanku; hinaspa kaytapas sut'inchán noviompá kasarakuymán hamuqninwan, Cristopa chunka sipaskunamanta yachachikuyninpi, Mateo 25pi nisqampi.” The Great Controversy, 426.

Ñawpaq “hamuy” nisqanta Hermana White rimarinqa, chayqa hatun sacerdoteq hamuyninmi “santuario pichanapaq”, iskay waranqa kimsa pachak watakuna tukukuyninpi rurananpaq karqa. Chay versículoqan kutichin Daniel pusaq kaq qhapaqpi chunka kimsa kaq versículopi tapukuyta, chaypi ninqa: “¿Haykaqkamataq kanqa rikuy sapa p’unchay sacrificiomanta, ch’usaqyachiq huch’amanta, santuariota hinallataq ejército nisqata sarusqa kananpaq?” Chunka tawa kaq versículon sut’inchay santuario pichayqa qallarinanpaq kasqanta iskay waranqa kimsa pachak watakuna tukukuyninpi. Ezequiel ninqa Diosqa “Israelpa churinkunata apamusaq gentilkunamanta, maymanchá risqaku chaymanta, hinaspa llapa muyuriqninkumanta huñusaq, ... huñusqa naciónqa manaña kikinichikta qhellichanqachu” imaraykuchus Diosqa “pichasaq paykunata: chayhinapin paykuna llaqtay kanqaku, ñoqataq Diosninku kasaq.”

1844 watapi octubre killapi 22 punchawpi, paní White nisqan iskay kaq “hamuy” rimarisqanqa Daniel qanchis kaq kapitulum, chunka kimsañiyuq versículopi hunt’asqa kasqanmi karqa; chaypiqa runapa Churin Ñawpaq P’unchaykunapaq hamunqa, suyuta chaskinanpaq nisqanmi reqsichisqa kachkan. Ezequielqa ninmi Diosqa “huk llaqtallata paykunamanta rurasqa Israel urqkunapi; huk reyllataq llapa paykunapaq rey kanqa” nispa. Ezequielqa Cristo-ta rey hina “David” sutiyoqwan rikuchin, “kamachiyniy Davidqa paykunapaq rey kanqa” nispa. Hinallataqmi Cristo-ta, David hina, paykunapaq “huk michiq” kasqanta reqsichin; hinaspapas “kamachiyniy David” nisqaqa “wiñaypaq príncipe” paykunapaq kanqa nispa. Reyqa, sut’inchayninman hina, rey kasqan sutinta munan, kamachinan suyutapas munan, hinaspa suyumpa runankunatapas. Mana runakuna kaptinqa, mana suyu kanmanchu.

Tuta musphapi rikch’ayninkunapi qhawarirqani, hinaspa qhawariy, huk runapa Churin-hina kaq hanaq pacha phuyukunawan hamurqa, hinaspa Unay P’unchayniyuqman chayarqa, paytataq ñawpaqninman qayachirqanku. Paymanmi qokurqa kamachiyniy, hatunchay, hinallataq huk qhapaq suyuta, llapa llaqtakuna, nacionkuna, simikunapas payta sirvinankupaq: kamachisqanqa wiñaypaq kamachiymi, mana chinkaqa, mana tukukuq; suyuntaq mana hayk’aqpas thuñisqa kanqachu. Daniel 7:13, 14.

Kimsa kaq “hamuy” nisqata Panichay White reqsichirqa, Cristoqa, “rimanakuy paq willakuy apaq” hina, usqhaylla templonman hamuspa Levípa churinkunata ch’uyañanpaq. Ezequiel ninmi Cristoqa “paykunata pichasqa kachinqa: chay hinaqa ñuqapa llaqtay kanqaku, ñuqataq Diosninku kasaq,” hinaspa “aswanpas” paykunawan “thak kaypa rimanakuyta” rurankqa, chaymi “wiñay rimanakuy” kanqa. Chay rimanakuyqa hunt’asqa kanqa Diosqa “templonta” paykunapa chawpinpi “sayachiptin,” hinaspa “mana iñiqkunaqa yachanqaku ñuqa Señor kasqayta, Israelta ch’uyaqta, templo paykunapa chawpinpi kaptin.”

Qhawariychik, ñoqaqa kachasaq willaqniyta, paymi ñanta allichanqa ñawpaqniypi; chaymantataq Señor, mayqentachus maskhashankichik, usqhayllata hamunqa templonman, arí, pactopa willaqnin, mayqentachus kusikuywan suyashankichik: qhawariychik, payqa hamunqa, nispa Señornin ejercitokuna. Ichataq, ¿pitaq atipanman sayariyta hamuynin p’unchawpi? ¿pitaq sayanman rikurimuptin? imaraykuchus payqa hina kachkan chulluchiq nina, hinallataq t’aqsachiqkunaq jabonnin hina. Paymi tiyaykunqa qolqeta chulluchiq hina, ch’uyanchiq hina; Levípa churinkunataq ch’uyanchanqa, qorita hina, qolqetapas hina qicharinqa, chaynam

Señorpaq haywanankupaq chiqap kaypi haywarikuyta. Chaymanta Judápa Jerusalénpa haywarikuyninqa Señorpaq sumaqmi kanqa, unay p'unchawkunapi hina, ñawpa watakunapi hina. Malaquías 3:1-4.

1798 watamanta 1844 watakama rikusqa historiapi Cristopa ñanninta waqaychasqa chaskiq, “rimanakuyta kachaqnin” nisqa, Elías karqa, William Miller nisqawan rikuchisqa hina. Cristoqa, usqhayllamanta Templonman hamuspan, “Levípa churinkunata” ch'uyaqnin hina q'umichirqa, “q'umichaq ninawan” hina.

22 punchaw, 1844 watapi hunt'apiq “hamuy”qa kasarakuyuppa hamuyninmi karqan. Iskay kuti Ezequielmi sut'itaqnin iskay k'aspimanta huñusqa llaqtata Diospa “llaqtan” kasqanta, hinaspa Payqa “paykunapa Diosnin” kananta. Kayqa kasarakuywanmi hunt'akurqan. 22 punchaw, 1844 watapi, tawa willakuykuna hunt'akusqankumanta, Panichay White rimarin, llapallanmi Ezequielpa iskay k'aspinkunapa qhawachisqan testimoniowan sut'ichasqa kanku.

Elías nisqaqa rikuchin pactopa willakuqninpaq ñanta waqichiq kachata. Cristoqa Juan Bautistata reqsichirqan paypa ñawpaq hamuyninpaq ñanta waqichiq kachaq hina. Hermana Whiteqa William Millerta Elías hina reqsichirqan, hinaspa Millerqa ñanta waqichirqan Cristopaq “hatun sacerdote” hina, “Runa Churi” hina, “pactopa willakuqnin” hina, hinaspa “qhasuyoq” hina hamunanpaq.

Kimsa wata killata huk watapi qhipaman, Elíasqa Sareptamanta hamurqan, maypichus viudawan churinwan tiyarqan, hinaspa Acabta kamachirqan llaqa Israeltata Carmelo urquman waqyachinampaq. Ezequiel nin gentilesqa yachanqaku Diosqa Dios kasqanta, iskay q'asamanta huñusqa nacionpa chawpinpi santuarionta churaptin. Carmelo orqopi Elíasqa Israeltam nirqan akllanankupaq Dioschu Dios, icha Baalchu Dios; ichaqa tapukuyninta churarqan mana sapallanchu mayqen kasqanmanta cheqaq Dios, aswanpas mayqen kasqanmanta cheqaq profeta kasqapi.

Hinaspan Elíasqa llaqa runakunaman hamuspa nirqan: ¿Haykaqkamataq iskay yuyaykunapurapi sayarinkichik? Sichus Señorqa Dios kani, payta qatipaychik; ichaqa sichus Baalqa, chayqa payta qatipaychik. Runakunaqa mana huk simitapas kutichirqankuchu. Chaymantataq Elíasqa runakunata nirqan: Ñuqallam, arí ñuqallam, Señorpa profetan hina puchurani; Baalpa profetankunataq tawa pachak pichqa chunka qharikuna kanku. 1 Reyes 18:21, 22.

Llaqa Israel, Acabtawanpas, yacharqanku Elíasqa Diosninqa Dios kasqanta, nina hanaq pachamanta uraykamuspa Elíasqa haywarisqanta ruphachisqanrayku. Carmel urqupi ninapa uraykamuyninqa señalasqanmi kashan hayk'aq Diosqa Iskay K'aspi llaqtapa chawpinpi santuarionta churarqan chay p'unchayta. Carmel Urqupi ninapa milagronqa rikuchirqanmi Diosqa Dios kasqanta, Baaltaq llulla dios kasqanta.

Sareptapi milagru, maypachachus Elías viudapa wañusqa churinta kimsa kuti hawaykuspa churakurqan, chayqa payman rikuchirqan Elíasqa Diospa runan kasqanta, hinallataq Carmelpipi milagrupas chayllatataq rurarqu. Manam Carmelpipi ninaqa Dios Dios kasqallantachu rikuchirqan, aswanpas qawachirqanmi Elíasqa Diospa cheqaq profetan kasqanta, Baalpa profetankunamanta chaymanta sach'akunapa profetankunamantapas t'aqallasqa. 1840 watamanta 1844 watakama historiapi, Millerwan Milleritakunapas cheqaq profetakuna kasqanku rikuchisqa

karqan, apostatakusqa Protestantismopa llulla profetankunaman t'aqallasqa; paykunaqa chay kikin historiapi rikuchirqanku Jezabelpa ususankuna kasqankuta.

Elías Carmelpim rikcharin, cheqaq Protestante waqra reqsichiy llamk'anata rikuchin; Bibliamanta profeciakunapa soqtak kaq qhapaq suyusqanmi, Apocalipsis chunka kimsayuppi allpamanta uywaqa, huk Protestante waqrayuqmi, huk Republicanismo waqrayuqmi, hinaspataq 1798 watallapin qhapaq kamachiyninta qallariq karqa. 1798 watapi, Jezabelpa kamachisqan kimsa wata kuskanmanta tukuptin, Elías Sareptamanta hamurqa, ima iglesiataq allpamanta uywapi Protestante waqra kasqanta sut'inchaspa reqsichinapaq.

Sareptapi viudaqa Tiatiaraq historianninta casarakuymán risharqan, maypichus viudayniyuq kasqan chinkachisqa kanan karqan. Kawsarichisqa churinga Jezabelpa wañuchisqan runakunata rikch'arin, chay kimsa wata chayrakta huq kуска ch'aki pacha ukhupi. Iskay kaspikunata nina ruwanapaq huñusqansiqá literal Israelpa iskay wasinkuna karqan, chaykunata huñuspa huq llaqtata hina tukuchinankupaq; chay llaqtataq espiritual Israel karqan. Viudaqa iskay kaspikunawan ninata ruwanankupaq karqan; chayqa Carmelpi hinallataq 1844 watapi octubre killapa 22 p'unchawninpi hunt'akurqan, maypichus pactopa willakuqninga Levípa churinkunata “qulluchiq nina”wan chuyañachirqan.

Ninagaqaqaqa Diospa Espiritun hich'aykusqanpa unanchaqninmi, chaymi karqan Carmelo urqupi hinallataq Chawpi Tuta Qapariypi, chay qapariyqa tukukuyta chayarqan 1844 wata, octubre killapa 22 p'unchawninpi.

Pentecostés p'unchay hunt'asqaña kachkaptinmi, llapankutaq huk sunqulla, huk chiqllapi huñusqa kachkarqanku. Chaymantataq qonqayllam hanaq pachamanta hamurqan sinchi wayra kallpawan phukumusqan hina suyay, chaytaq hunt'arqan tukuy wasi tiyashqankuta. Hinaspataq rikurirqan paykunaman nina hina rakisqa qallukuna, sapa hukninmanmi tiyaykurqan. Llapankutaq Santo Espirituwan hunt'asqa karqanku, hinaspataq qallarirqanku hukniray simikunapi rimayta, imaynachus Espiritu paykunaman rimarinankupaq qorqan hina. Hechos 2:1–4.

Espiritupa hich'aykusqanqa huk willakuy willakusqanta rikuchin, viudapas nina ruwanantaq karqa, chaywan mikhunata wañuchispa wakichinampaq, chayqa huk willakuymi.

Hinaptinman risqani angelmanman, hinaspanmi nirqani: “Qoway huch'uy libruyta,” nispa. Paytaq niwarqan: “Jap'iy, hinaspa mikuy; wiksaitanmi hayaqyachinqa, ichaqa simikipinqa misk'ita hina misk'i kanqa,” nispa. Chay huch'uy libruytaqa angelpa makinmanta jap'irqani, hinaspa mikurqani; simiypinqa misk'ita hina misk'i karqan; ichaqa mikhusqaymanta chaylla, wiksaq hayaqyarqan. Apocalipsis 10:9, 10.

Willkayta Ajab Jezabelman chaylla willakurqanqa kaymi karqan: Elíaspa Diosninmi cheqaq Dios kasqan, imaraykuchus Ajabqa rikurqanña Elíaspa Diosnin ninawan kutichisqanta. Willkayta 1844 watapa octubre killap 22 p'unchawninpi chaylla kicharisqa karqanqa kinsa kaq angelpa willakuyninmi karqan. Mayqin kasqanpas, Ajab apachisqan willkaypas icha kinsa kaq angelpa willakuyninpas Jezabelta phiñachin.

Ichagaq intí llaqtakunanmanta intí llusqsimuy lado-manta, hinallataq chinchay lado-manta willakuykunaqa payta llakichinqa; chayrayku hatun phiñakuypi lloqsinqa chinkachinapaq, hinallataq achka runakunata tukuyta tukuchinapaq. Daniel 11:44.

Danielpa “intí lloqsimuq willakuykuna intí lloqsimuymanta hinaspa chinchaymanta” sut’inchay chay willakuyta, mayqinchus phiñachin chinchaymanta reyta, payqa Jezebelmi, hinaspan kay pachapa historiánkunapi qhipa qatiykachayta qallarín. Chay willakuyqa sut’ichasqa karqa Acabpa Jezebelman apachisqan willakuyninwan, hinaspa kimsaka angelpa willakuynin chayasqanwan juicio qallaripi 1844 watapi.

Chaymantapas Acabqa Jezebelman willaraq Elías rurasqanta llapanta, hinallataq imaynatas llapan profetakunata espadawan wañuchisqanta. Chaymantataq Jezebelqa huk kachata Elíasman kachamurqan, nispá: Kayhinata, aswanraqpas, dioskunayqa ñoqaruw ruwachun, sichus paqarin kay pachallapi mana kawsayniykita hukninpa kawsaynin hina rurasaqchu. 1 Reyes 19:1, 2.

Elías, hina símbolo kasqanrayku, 538 watamanta 1798 watakama ch’in pampa tiemponpi rikuchisqa kachkan. Chaymantaqa 1798 watapi, Elíasqa historiapi William Miller hina rikhurin. 1844 watapitaq, Elíasqa Chawpi Tutaspa Qapariynin ninata hanaq pachamanta uraykachimushan. Hinaspataq 1863 watapi, Elías pas willakuyninpas mana chaskisqa karqan. Willakuyninqa Moisespa willakuynin karqan, “qanchis kuti” nisqamanta; chayqa Ezequielpa iskay k’aspikunamanta willakuyninwanpas rikuchisqa karqan. Chay iskay k’aspikuna ch’iqisqa kasqankumanta tukukuyninpi huñusqa kayninqa Sareptapi viudapa willakuynin karqan, paymi mikhunata wakichinankupaq ñawpaqta chay iskay k’aspikunata huñurqan.

James y Ellen White nisqankuman hinaqa, Miller-pa Adventismoqa 1856 watapi Laodicea-pa Adventismonman tukurqan; chaymanta qhepaman, 1863 watapi Moisés-pa “qanchis kutikama” nisqamanta Elías-pa willakuyninta qhespichispa mana chaskirqankuchu chayrayku, 1856 watapi Dios paqarichiya munasqan “qanchis kutikama” nisqapa yachay mirayninta entiendenankupaq kaq razonallata qichurqanku (Hiram Edson-pa pusaq mana tukusqa qillqakunan rayku). Lógicapa kallpanwanqa, angelkuna William Miller-ta huñuchispa sayachisqan cheqaqkuna systema-q kallpachasqa saphinta urmachiya qallariykumanmi qispichisqa karqanku. Miller-pa tarisqan ñawpaq “rumi”qa, saphi rumi karqan, mayqen rumipi Laodicea-pa Adventismoqa tukuy historiantinta wichq’akuyta ruwananpaq. Chay ñawpaq cheqaq kay rumi-ta mana chaskiyqa Laodicea-pa ñawsa kayninta paqarichirqan, huk unquy señalta hina, hampiy atisqa kaspapas, mana ancha maskasqa.

1844 watapi octubre killapa 22 punchawmanta qallarisqa templopa pichayqa, Daniel 8:13 nisqapi santuariowan kуска sarusqa urayman churasqa “ejércitopa” pichaynintapas uqharirqan. Chay ejércitopa viuda Sareptamanta ninaqpaq huñusqan “iskay k’aspi” nisqawan rikuchisqa karqan. Chay iskay k’aspikunaqa ñawpa pacha literal Israelpa iskay wasinkuna karqan. Literal Efraínwan Judáwanqa huk espiritual nacionman huñusqa kanan karqan, hinaspataq juicio pa kichariyninpi pactopa kachamusqanwan pichasqa kanan karqan. Chay iskay nacionkunaqa chay “ejército” karqan, mayqanmi sarusqa urayman churasqa karqan.

Ezequielpa karqanmi Diosqa “Israelpa wawankunata apamusaq mana yupaychasqa llaqtakunamanta maymanchus ripusqankumanta”, hinaspa “huñusaq” “hinallataq paykunap kikinkupaq hallp’ankuman pusasaq” nispá. Sutimanta Israelpa hallp’anqa karqanmi hatun k’anchayniyuq hallp’a, utaq prometesqa hallp’a, utaq Judá. Ajayupa k’anchayniyuq hallp’anqa 1798 watapi, karqanmi Apocalipsis chunka kimsayoqpi iskay waqrayuq allp’a uywapa hallp’an.

Chay p’unchaypi paykunapaq makiyta oqarirqani, Egipto hallp’amanta orqomunaypaq, paykunapaq maskasqay hallp’aman pusanayappaq, lechewan misk’iwan phuquqman, mayqinchus llapa hallp’akunap hatun sumaq kaynin kan.... Chaywanpas, ch’inneq pampapi paykunapaq makiyta oqarirqanitaqmi, paykunaman qosqay hallp’aman mana yaykuchinaypaq, lechewan misk’iwan phuquqman, mayqinchus llapa hallp’akunap hatun sumaq kaynin kan. Ezequiel 20:6, 15.

Israelpa iskay chiqap wasinkunaqa causarqanku chay hallpapi, mayqinchus “llapa hallpakunapa sumaq kaynin” karqa, chay hallpapi “lechewan misk’iwan” “phawaykaq”. Israelpa iskay chiqap wasinkuna espirituan Israel hina huñusqa kaptinku, prometesqa karqanku kikinpa hallp’ankuman churaykusqa kanankupaq. Chay espiritual “sumaq hallpa”qa maypichus Milleritakunaq kuyukuynin qallariypi, hinallataq pachak tawa chunka tawa waranqa runakunaq kuyukuynin tukukuypi, kaykanku allpa uywa hina kachkanman apaq bestiapa reinonpi. Chay kuyukuy, mayqinchus pachak tawa chunka tawa waranqata rikuchin, mana ima hallpamantapas hatarichisqa kayta atinchu, aswanpas allpa uywa bestiapa hallpamantalla. Mayqen kuyukuypas, huk hallpamanta hamuspa, kinsa kaq angelpa kuyukuynin kasqanta nispá, llulla rikch’aylla kachkan; Alpha y Omegaqa sapa kuti qallarita tukukuyninwan rikuchin.

Diospa mana pipaswan kaq kuyakuyninkuna hinaspa bendicionninkunaqa ñawpaq llaqtanchisman achkatam urmamurqan; kayqa kacharichisqa kawsayniyuq allpam karqan, tukuy kay pachap hatun yupaychasqan k’anchayninpas. Ichaqa, Diosta añaychaspa kutichinankumanta, Diosta hinaspa kamachikuyninta hatunchanankumantaqa, Amerikapi cristianokuna nisqa runakunaqa hatunchakuywan, imaymana munaywan, hinaspa kikinkuman atinakuq kaywan juntaqasqa karqanku....

“Chayammiña hamusqanña, juiciuqa callikunapi urmaykusqa kachkan, chanin kaypas mana yaykuyta atinchu, hinaspa pichus mana allinmanta karunchakun, pay kikinta hap’iymán churakun. Ichaqa Señorpa makinqa mana pisiyachisqachu, mana qispichiyta atinampaqchu; nitaq rinrinqa mana llump’asqachu, mana uyariyta atinampaqchu. Estados Unidos llaqtapa runankunaqa aswan allinchasqa runakuna karqanku; ichaqa maypachachus paykuna religión libre kayta mich’anku, Protestantismo-ta saqirparinku, hinaspa papismo-man yanapayninta qonkunku, chaypacham huchankupa tupun hunt’asaq, hinaspa ‘naciónpa apostasianninqa’ hanaq pacha qillqasqa librokunapi qillqasqa kanqa. Kay apostasiamanta llusqsisqanqa naciónpa thuñiyninmi kanqa.” Review and Herald, May 2, 1893.

Daniel qanchis pusaqniyuq capítulo, chunka kimsayuy hinaspa chunka tawayuyq versículokunaqa riqsichinku santuarioyta hinallataq ejercitota sarusqa kasqanta. Ejercitoqa literal Israelpa iskay wasinkuna karqan. Jerusalén llaqtataqa tutayaq pacha Edad Oscura nisqapi waranqa iskay pachak suqta chunka watakuna ukhupi saruykusqa karqan.

Chaymanta huk soqta hina qura quwasqa karqa; hinaspata angel sayarispas nirqan: Hatariy, Diospa templota tupuway, altarta ima, chaypi yupaychaqkunatapas. Ichaqa templomanta hawapi kaq patioqa saqey, ama tupuychu; imaraykuchus mana judío nacionkunaman qusqa kashan: paykunataq chusku chunka iskay killa yupay llaqtata sarusarqanku. Apocalipsis 11:1, 2

Apocalipsis qillqap chunka hukniyuq kapitulpin Juanman nirqanku tupunanta mana yupayllachu templota, aswanpas “chaypi yupaychaqkunatapas.” Juanqa profecía nisqaman hina churakusqa karqa 1844 watapi octubre killapa 22 p’unchayninpi, maypachachus kamachisqa karqa tupunanta templota hinallataq chay ukupi yupaychaqkunatapas.

Hinaspallataq angelpa makinmanta huch’uy libruta, hinaspata mikhurqani; simiypitaqa misk’ita hina misk’i karqa: mikhusqaymanta chaylla, wiksa yuraqmi k’arqariywan k’achuyarqa. Apocalipsis 10:10.

Apocalipsis chunka capítulo chunka versículopi, Juanqa 1844 watapi octubre killapa iskay chunka iskay p’unchawpi karqañan ancha qhishya llakikuyta rikuchirqan, hinaspataq chaylla ratopi niwarqan iskayninta tupunanpaq: santuario-tawan anfitrión-tawan. Daniel pusaq capítulo, chunka kinsa versículopi tapukuypa imayna kasqanqa iskayninpa sarusqa urmachisqa kayninmantan: santuario-paqpas, anfitrión-paqpas. Juanqa willawanchik “Gentiles” nisqakunaqa “santo llaqta”ta “sarunankupaq” “tawa chunka iskay killakunata” nispas. Chay tawa chunka iskay killakunataq Elías-pa kimsa wata kuskan watan karqan. Chayqa Tutayay Pacha Edadmi karqan, 538 watamanta 1798 watakama. Profecía nisqapi 1844 watapi octubre killapa iskay chunka iskay p’unchawpi sayasqa hina, Juanta niwarqan patiota saqenampaq, hinaspa “ama tupuychu, imaraykuchus chayqa Gentiles nisqakunaman qusqa karqan, santo llaqtatataq paykuna sarunqaku tawa chunka iskay killakunata” nispas.

Juanman nisqanku “templota, altarniyta, chaypi yupaychakuqkunatapas tupunanpaq”; Daniel qanchis pusaqniyuq t’aqa, chunka kimsaqniyuq versículopi nisqan hina, payman nisqanku santuarionta hinaspa ejercitota tupunanpaq. Sichus Juanman nisqanku mana waranqa iskay pachak suqta chunka watakunata yupanampaqchu, chayqa 1798 watamanta 1844 watapi sayasqanman tupunanpaqmi karqa. 1798 watamanta 1844 watakama, tupusqa kaspas, tawa chunka suqta watakunatam rikuchin. Tawa chunka suqta watakuna qallariyninqa 1798 watapim karqa, chaypim Moisespa “qanchis kutikuna” nisqan, Israelpa norte wasinpa contranpi, hunt’akurqa. Tawa chunka suqta watakuna tukukuyninqa 1844 watapim karqa, chaypim Moisespa “qanchis kutikuna” nisqan, Israelpa sur wasinpa contranpi, hunt’akurqa. Juanpa tupuyninqa tawa chunka suqta watakunawanmi kikinchan. Tawa chunka suqta yupayqa templota unanchan. Jesusqa nirqan: kay templota urmachiychis, kimsa p’unchaypiñataq sayarichisqa; ichaqa simipi hap’iq judíokunaqa rimarqanku temploqa tawa chunka suqta watakunapim hatarichisqa karqa.

Jesús paykunata kutichispa nirqan: Kay templota urmachiychik, kimsa punchawpiñataq noqa sayarichisqa. Chaymi judíokuna nirqanku: Tawa chunka suqta watataqmi kay templo hatarichisqa karqa, ¿qanri kimsa punchawllapi sayarichinkiman? Ichaqa payqa aychankupa templomanta rimasharqan. Juan 2:19–21.

Jesúsqa Adanpa aychanta hapirqan Adán huchaman urmaykusqan qhepa, llapan chaskisqa pisi-allinkaykunawan kuska, pay hina atipayta yachaykunanchikpaq, pay atipasqan hina. Iskay testigokunapa patanpi, “Cristopa aychanqa mana apamuqchu tawa waranqa wata huchapa chaskisqa pisi-allinkaykunata” nispa yachachiyqa Babiloniapa vinonta mast’arichiymi, imaraykuchus “Cristoqa mana chaskirqanchu chay chaskisqa kallp’ayninnaqakuykunata” nispa yachachiyqa Catholicismopa ñawpaq kaq doctrina nisqanmi.

Hinaspallataq espíritu mana Jesucristoqa aychapi hamusqanta willakuspa reqsichinchu, manam Diosmantaqachu; kaymi anticristopa espiritunqa, mayqenmantaq uyarirqankichis hamunanpaq kasqanta; hinaspataq kunanpas ñam kay pachapi kashanña. 1 Juan 4:3.

Achka llullaqkunaqa kay pachaman yaykusqanku, Jesucristo aychapi hamusqanta mana willakuspa. Kaymi llullaqpas anticristupas. 2 Juan 1:7.

Cristopa cuerponpa templanqa sapa runapa cuerponpa templanmi karqa.

“Cristoqa manam karqan mana Adán hina allin kasqapi ch’in chunlla purunpi, Satanaspa tentacionninkunata muchuyta atinanpaq, Edénpi waqyasqa kashaqtin. Diospa Churinga kikinmanta uraykuchikurqan, runapa kayninta hap’ikuspa, runa mirayqa ña tawa waranqa watata Edénmanta karunchakusqa qhipaman, ñawpaq pureza kasqanmanta, chaninnaq kayninmantawan. Huchaqa unay watakunañanpi sinch’i señalninkunata churasharqan runa miraypi; hinaspan llapa runakuna ukhupi cuerpo, yuyay, hinaspa moral nisqapi ismusqa kayqa mast’arikusqa karqan.

“Adánqa Edenpi wateqayuq runa supaypa qillqisqanman chayasqa kaptin, huchapa qillimpi mana ima qelqayuqchu karqa. Payqa Diospa ñawpaqenpi sayarqa hunt’asqa kayninpa kallpanwan. Tukuy imayna kayninpa órgano nisqankuna, atiyininkunapas, kuskallaña wiñasqa karqaku, hinallataq allin tinkuchisqa, kuskanchasqa karqaku.”

“Cristoqa, tentación nisqa ch’in pampa ukhupi, Adánpa rantinpi sayarqan, pay mana muchuyta atisqan probata apanampaq. Kaypiqa Cristoqa huchasapa runapa favorninrayku atiparqan, tawa waranqa watakuna qhipaman, Adán wasinpa k’anchayninmanta wasqorikuspa. Diospa qayllanmanta t’aqasqa kaspas, runakuna aylluqa, sapa mirayniyuq qatiq qatiq, Edénpi Adánpa hap’isqan ñawpaq ch’uya kaymanta, yachaymanta, unanchaymanta, aswan karuman ripusharqan. Cristoqa apan huchakunatawan usqhaykunawan llapa miraypa, imayna kasqankuman hina, Pay runata yanapananpaq kay pachaman hamusqan p’unchaypi. Miraypa favorninrayku, urmasqa runapa pisi kallpayuq kaynin paypi kachkaspa, Satanaspa tentacionninkunata llapa puntokunapi muchunan karqan, mayqenkunawanmi runa maqasqa kanman.” Selected Messages, libro 1, 267, 268.

Juanpa iskay kaq capítulopeqa Cristoqa rimasharqan cuerponmanta huk templohina, hinaspa chay cuerpo-templanqa karqan huk runapa, tawa waranqa watakuna huñusqa pisi kallpanchakuykunapa llakikuna apaq. Chay runa templo, maymantachus Cristo rimarqan, tawa chunka suqta cromosomamantan ruwasqa kachkan. Moisesqa Sinaí orqoman wiharirqan leykunata chaskinanpaq hinaspa templo sayarichinapaq yachachiyta chaskinanpaq, hinaspa payqa chay orqopi tawa chunka suqta p’unchaw karqan. Ezequielqa rimarin Cristomanta, templantata churashaq

nispa iskay k'aspikunapa "chawpinpi". Juanman tupuyninpaq nisqa tiempoqa, hanaq reino hinaspa urin reinoq qanchis kutikuna tukukuyninmanta, tawa chunka suqta watam karqan, hinaspa chayqa rikuchirqa "chawpi" utaq tiempo periodota 1798 watamanta 1844 watakama. Chay tawa chunka suqta watakunapiqa, Jesusqa sayarichirqa espíritu templo, maytataq usqhaylla pichanqa rimanakuy willakuq hina hamuspa. Rimanakuy willakuq hinaqa, leynta qelqanman karqan llaqtanpa sonqonkuna patapi. Chay leyqa iskay tablakunawanmi rikuchisqa kachkan. Ñawpaq tablaqa tawa kamachikuykunayuqmi, iskay kaq tablaqa suqta kamachikuykunayuqmi. Huñusqaqa tawa chunka suqta yupayta rikuchinku.

1798 watamanta 1844 watakama yuyayniyoq Israelpa huñusqanmanta rimayqa yuyayniyoq Israelpa huñusqanta rikuchin, ichaqa huk templota sayachisqantapas rikuchin.

Paymanman hamusqankichik, kawsak rumi hina, runakunaqa cheqnikusqa chaypas, Diospa akllasqa, ancha chanin; qankunapas, kawsak rumikuna hina, huk yuyaychasqa wasi hina sayarichisqa kankichik, huk santu kura kayman, Jesucristo rayku Diosman allinchasqa yuyaychasqa sacrificiokunata haywanaykichikpaq.

Chayraykuqa qillqasqa kachkanmi Qillqapi: Qhawariy, Sionpi churani huk akllasqa, ancha chanin k'uchu rumi taqe rumi simi; paypi ñiqtaq mana p'enqachisqachu kanqa.

Chaymiqa qankunaman, ñiqkunamanqa, payqa ancha chaninmi; ichaqa mana kasukuqkunapaqqa, wasi ruwaqkuna mana chaskisqa rumiqa, chay kikinmi tukusqa esquinaq uman rumiman, hinallataq urmanapaq rumi, mitk'achinapaq qaq, simipi urmaqkunapaq, mana kasukuq kasqankurayku; chaypaqmi paykuna churakusqaraq karqanku.

Qankunakqa akllasqa miraymi kankichik, rey sacerdotekuna hina, santu llaqtam, Diospa sapaqchasqa runakunam; chay hinapin qankunaman rikuchinaykichikpaq paypa alabanzankunata, paymi tutaymanta waqyamusurqankichik musphaypaq k'anchayninman: Ñawpaq p'unchaykunapi mana llaqtachu karqankichik, ichaqa kunanqa Diospa llaqtanñam kankichik; mana khuyapayakuyninta chaskirqankichikchu, ichaqa kunanqa khuyapayakuyninta chaskirqankichikña. 1 Pedro 2:4–10.

1798 watamanta 1844 watakama hatarichisqa templopiqa huk klasi runakuna kanku mana kasukuymanta "churasqa" kasqakuna. Paykunapa mana kasukuyninku rikurirqa "qanchis kuti" nisqata, "esquina rumi" nisqata, "sayachiqkuna mana chaskisqa rumi" nisqata qhesisqankupi hich'asqankurayku; chaymi "mitk'achiy rumi" hinallataq "urmay rumi" kan.

Kay aylluqmi "Diospa akllasqa" nisqa, runakunaq "mana chaskisqa" "rumita" reqsirqa "kawsayniyuq rumita" hina, hinaspa "Diospa akllasqa, ancha chanin" "rumi" hina. "Diospa akllasqa," "akllasqa miray" nisqaqa "ñawpaq p'unchawkunapi" "mana ayllu karqachu, ichaqa" chaymantaqa "Diospa ayllu" kananpaq karqanku. Dios iskay k'aspiwan huñuspaqa, payqa paykunata "mana yupaychasqa llaqtakunamanta" orqomurqa. Paykunaqa Paypa ayllu kananpaq karqanku, pay iskay suyuta hukllachaspa huklla suyuta rurashaqtin, 1798 watamanta 1844 watakama soqtachunka suqta watakunapi.

Huk sapan chiqaqmi huk cimientullan kashan, chay cimientuqa Jesucristo-mi; ichaqa mana kasuk runakuna qhespichisqa historiapa cimientonmanta “mitk’achiq rumi” nisqaqa Moisespa qanchis kuti-m. “Qanchis kuti” nisqa 1863 watapi qhespichisqa karqan chayqa, Jesucristota qhespichiy karqan.

Imasina willakuykunapa mikuy, chay 1844 watapi octubre killapa 22 punchawpi qallariq santuario pichasqa kasqanta, iskay chunka kinsa pachak watakunamanta willakuq profeciállapa hunt’akuynin kasqanta niq, reqsichin ch’usaq santuario-ta, santuario-ta mana anfitriónniyuqta, llaqta-ta mana runayuqta. Mana kanchu imatapas santuarioqpaq yuyaynin, Diosmanta hamuq qispichiq willakuy qusqa, chaymanta aswan hatun ñawpaqchasqa, Dios imaynata nisqanman hina santuarioqpaq imamantaq kasqanman.

Paykunaqa ñoqapaq huk santuario ruwachunku; paykunapa chawpinpi tiyayta atinaypaq.
Éxodo 25:8.

Qelqa Qelqaykunapiqa, Diospa santuarionninqa sapa kuti paypa runankunawanmi tupan; paykunaqa hueste kanku. Ezequielpa iskay kaspinkuna, iskay nacionkunaman sutichasqa kasqankumanta, huk nacionllaman tukunan karqan, hinaspa Diospa santuarionninqa paykunapa chawpinkupi kanqa karqan. Daniel qanchis pusaqniyuq pusaq capítulo chunka kimsañiqin versículopi tapusqapa tapuyninta pantasqa rikuchiy, tapuy imatataq cheqaqtapuni mañakusqanta pakaypaq, chayllawan kuskallataq “cierto santo”-ta, chunka kimsañiqin versículopi, mayqenman chay tapuyninta kutichinampaq mañakusqa karqan, mana chaskiytaqmi.

Chaymantam huk santo rimashaqta uyariqani, hinaspan huk santo nirqan chay rimashaq santo runaman: “Hayk’aqkamataq kanqa chay rikuy, sapa p’unchay sacrificiomanta, ch’usaqyachiq hucha llump’aymanta, chay santuario-tawan soldadokunatapas saru-saruqchasqa kananpaq?” Hinaspan pay niwarqan: “Iskay waranqa kimsa pachak p’unchaykama; chaymanta qhepamanmi santuario llimphichisqa kanqa.” Daniel 8:13, 14.

Hanaq pachata tapusqa hanaq kawsayniyuq sutichasqa kashan “chay huk santom” nisqa, hinaspa chay rimayqa hebreo simi “Palmoni” sutimanta tikrasqa kashan, mayqinchus niyta munan admirakuypaq yupa, pakasqa imakunapa yupaqnin. Chay qillqasqapi, mayqinchus Adventismoq chawpi sayariq sayaynin hinaspa t’ikanan simin kashan, Cristo kikinmi admirakuypaq yupaq hina rikuchikun. Chayta ruwan chay kikinpi, maypichus Bibliapi aswan hatun unay pacha qhaway willakuywan iskay waranqa kimsa pachak p’unchaykunapa pacha qhaway willakuyninpa tinkuyninta reqsichin. Aswan hatun unay pacha qhaway willakuyqa Moisespa juramentonmi, chaymi Levitico iskay chunka suqtayuq qanchis kuti nisqa. Chaymi chay qhaway willakuy, mayqinchus Israelpa iskaynin wasinkunapa ch’iqichisqa kayninta hinaspa watasqa uywasqa kayninta reqsichin; paykunam “host” sutipi reqsichisqa kanku chunka kimsayuq versiculopi sarusqa urmachisqa kananpaq, ichaqa chunka tawayuq versiculonqa santuarioq sarusqa urmachisqa kananpaq qhaway willakuyta reqsichin. Iskay qhaway willakuykunaga hunt’asqa karqan Octubre 22, 1844 p’unchaypi, Sareptapi viudapas iskay k’aspikunata ninaqpaq huñusqan qhepaman, pactoq willakuqninpaq.

Adventismuqa profetapa pacha tiempomanta ñawpaq kaq cheqaqta, angelkuna William Miller-man entiendenanpaq pusasqankuta, chinkachispa qhesachirqanku, kikinkutam ñawsa-rirqanku. 1856 watapi, Hiram Edsonpa pusaq artikulonkunawan, Palmoniqa qanchis kutiqkunapa k'anchayninta yapayta munarqa, ichaqa mana allin ruwayniyoqchu karqa. Laodiceaman willakuyta qhesachirqanku, hinaspa Laodiceapa phichqa millay rikuriykunata chaskirqanku; chayhinaqa kikinkutam phichqa mana yuyaysapa virgenkuna hina reqsichikurqanku.

Iskay soqta chunka phisqayuy wata, Isaias qanchispi nisqanmanta, qallariyninpi 742BC, 723BC, hinaspa 677BC riqsichisqan, tukukuyninpa historiapi kasqan 1798, 1844 hinaspa 1863 watakunapi. Chay tukukuyninpa historiaqa rikuchisqa kachkan iskay k'aspikunapa huñunakusqanwan Ezequiel qanchis chunka qanchisniyuq capítulo nisqapi, hinaspa Sareptapi viuda warmi (hina sutichasqa kashan Musuq Testamentopa griego siminpi), chaymi Diospa pacto nisqawan huñunasqa kayta sayarichisqanpa historia, espiritual Israelwan, espiritual Judápi (hatun yupaychasqa allpapi), Bibliapa profeciankunapi soqta kaq qhapaq suyupa historianta. Chay historiaqa, soqta chunka phisqayuy watapa profecianpa tukukuynin kasqanrayku, Apocalipsis chunka kimsayuppi allpa animalpa qallariynintapas rikuchin. Bibliapa profeciankunapi soqta kaq qhapaq suyupa qallariyninpi, iskay k'aspikunapa hukllachasqanqa, Bibliapa profeciankunapi soqta kaq qhapaq suyupa tukukuyninta rikuchin. Chay historiapi kachkan huk parallel historia, Protestantismopa waqrampa hinaspa Republicanismopa waqrampa.

Profecíapiqqa huk atiyniyoq, icha huk waqra, icha huk nación, icha huk reino, icha huk rey, icha huk umapash hukllamanta rantinakuq unanchaqquna kanku, imayna contexto-pi churasqa kasqankuman hina. Kay llapa unanchaqqunapas iskay qhirukunamanta rimanku, Ezequielpa sut'inchasqanman hina iskay nacionkuna kasqankuta. Allpapi uywapa profecía historianta qallariyninpi, protestante waqra huk naciónman, icha huk waqraman tantasqa karqa. Chay kikin historiapa tukukuyninpi republicano waqra apostata protestantismopa waqranwan huñunakunqa huk nación ruwanankupa. Chay naciónqa Apocalipsis chunka kimsayuppi lamar uywap rikch'aynin kanqa. Yuyayman hina, sieti tiempokunapa maldicionpa testimoniunta mana qawanaykichikta munaspa (chayqa literal Israelpa iskaynin wasinkunapaq hunt'asqa karqa), manataqmi atisunmanchu qawariyta imaynatas chay iskay literal wasikuna ñawpaq Israelmanta 1844 watapi espiritual Israelpa naciónninman tukurqanku chayta. Sichus mana atisunmanchu chay historiata qawariyta, churaqninpi Estados Unidospa qallariyninmanta chay historia imaynatas tukukuyninpi historiata reqsichin chaymantaqa, ima yachayniqqas mana kanchu, maypachachus republicano waqra hukllay ruwayta yapamanta ruwaspa huñunay prosesota yapaykuchkan, qallariyninpi protestante waqrawan rikuchisqa kasqanman hina.

Qatiq qelqaypi kay chiqaqkunata manaraq kutichispa qhawarisunchik.